

TÜRK MÜZİĞİ'NDE DÖNEM ANLAYIŞININ FARKLI PERSPEKTİFLERDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Şirin KARADENİZ GÜNEY*

Özet

“Türk Müziği’nde Dönem Anlayışı” başlıklı bu makalede; Türk Müziği’nin geçmişten günümüze kadar geçirdiği evreler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan farklı anlayışları yani dönemleri inceledik. İncelememizi yaparken farklı kişilerin bu konu ile ilgili yayınlanmış fikirlerini ele aldık. Öncelikle Ercüment Berker’in Türk müziği dönem anlayışı ele alınmıştır, ardından M. Cahit Atasoy, Cinuçen Tanrıkorur ve Onur Akdoğu’nun Türk müziği dönem anlayışları incelenmiş olup sonrasında bu alanda tarafımca daha önce yapılan detaylı bir çalışma neticesinde elde edilen verilerden oluşan bir tabloya yer verilmiştir. Sonuç olarak Türk Müziği’nde bugün yaygın olarak kullanılan ortak bir dönem anlayışı olmadığı, bu konularda yapılan çalışmaların bugün yaşamadığını gördük.

Anahtar Kelimeler: Türk Müziği, Tarih, Dönemler

EVALUATION OF THE UNDERSTANDING OF “PERIODS” IN TURKISH MUSIC FROM DIFFERENT PERSPECTIVES

Abstract

In this article which is called “The Understanding of ‘Periods’ in Turkish Music”, we have observed the different evolutionary periods that The Turkish Music has been through and hence put forward the different modes of understanding and approaches to it, namely the “Periods”. During our study, we took into consideration the works of other researchers in the field by alluding to their ideas through their publications. First of all we have observed Ercüment Berker’s the understanding of periods in Turkish music after that M. Cahit Atasoy, Cinuçen Tanrıkorur and Onur Akdoğu’s understanding and approaches are examined. Also a detailed table made by me before was also included. Consequently, we have seen that in Turkish Music there is not a commonly used understanding of Periods in Turkish Music and that the works in this field have not persisted throughout the time to be able to reach our day.

Keywords: Turkish Music, Periods, History

Türk Müziğinde Dönem Anlayışının Farklı Perspektiflerden Değerlendirilmesi

““Tarih” kelimesi aslen ‘araştırma yoluyla öğrenme’ veya ‘araştırma yoluyla elde edilen bilgi’ anlamına gelen Yunanca bir kelimedir. Bugün ise, “tarih” kelimesi iki farklı anlama geliyor. Birincisi, genel anlamda ‘olmuş olana’ yani olayların kendisine işaret eder ya da olayların kaydı anlamına gelir. İkinci anlamda ise, tarih, kişinin gerçekler olarak tespit ettiği bu olayların bir yazınsal sunumudur. Tarih iki türlü etkinlik içerir ve her birinin kendine özgü karakteristik metodları vardır. Biri, olayları ya da olguları bir araya getiren ve tespit eden araştırma ile ilgilidir; diğeri ise malzemenin yazınsal sunumu, yorumu ve sergilenmesi

* Yrd. Doç. Dr. Şirin Karadeniz Güney, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Kompozisyon Bölümü, karadenizsi@itu.edu.tr

ile ilgilidir. Tarihsel araştırma metodları esasen bilimsel iken, malzemenin yazınsal sunumu sanatsal ve felsefidir de denilebilir” (Haydon, 1941: 247)¹

Tarih yazıcılığı yani daha bilinen adıyla tarihyografi çalışmaları çoğunlukla problematiktir. Bilindiği gibi tarihi yazan kişi o dönemde yaşamadığı için elde ettiği bilgilere dayanarak ve kendi kültür ve bilgi birikimi uzantısı ile tarihi anlatır, bir anlamda yorumlar. Tarihin malzemesi geçmiştir ve geçmişte pek çok olay yaşanmıştır. Ancak bunların tamamı kaydedilememiş olabilir. Dolayısı ile tarih her zaman tam olarak yansıtılamaz. Burada önemli olan tarihinin yazacağı olay ya da olayları seçerken objektif perspektiften ele almasıdır. Ancak burada seçilen konudan başlamak üzere işin içine sübjektivite ve buna bağlı olarak rölativizm girmektedir. Bu bir anlamda az önce de sözünü ettiğimiz tarihi malzemenin yazınsal sunumunun yorumlanarak sergilenmesi boyutunu gözler önüne sermektedir. O halde tarih neyi nasıl anlatır, önemli olan ne ya da nelerdir? sorusu bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişteki olayların hangisinin ya da hangilerinin önemli olduklarını elde mevcut verilerden yola çıkarak saptamak gerekir. Fakat önemli olanlarla önemsiz olanlar arasında bir ayırım yapabilmek için, belirli bir kritere sahip olmak gerekir ve tarih felsefesi, işte bu kritere duyulan ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır. Tarih felsefesi, aynıysa olmasa bile tarihsel metodoloji ile yakından bağlantılıdır.

“Bernheim, tarihsel metodolojinin üç ana safhasından ya da cinsinden bahseder:

- 1) Rapor eden (reporting) ya da tasvirî (narrative) yöntem
- 2) Pedagojik (eğitsel) ya da pragmatik (yöntem)
- 3) Evrimsel (gelişimden kaynaklanan) veya genetik (kalıtsal) yöntem” (Haydon, 1941: 250).

Tarihsel metodolojinin üç ana safhasından olan pedagojik ya da pragmatik kısmı ve bunların Türk müziği dönemlerine uyarlanma çabaları ve sebepleri bu yazıda tartışılmaya çalışılacaktır. Tarihyografi çalışmaları pragmatik amaçla yapılan çalışmalardır. Tarihyografinin alt başlıklarından biri olan “periodization” pragmatik bir eğilim olarak düşünülebilir. Tarihyografinin bünyesinde getirdiği belirsizlik ve görecelik gibi durumlar periodization teorisinde de aynen karşımıza çıkmaktadır. Konumuz müzik olduğuna göre müzik tarihi yazılarına bir göz atmak gerekmektedir. Haydon, “ilk dönem müzik yazılarından günümüze kadar olan müzik yazılarının pragmatik eğilim göstermekte” olduğunu ifade eder. Müzik tarihini bir bütün olarak ele almak yerine periodlar halinde sınıflamak eğitsel açıdan kolaylık sağlayacak bir yöntemdir. Sınıflama eğitim ve öğretimde bir konuyu daha detaylı anlatabilmek ve irdeleyebilmek için her bilim dalında kullanılan bir yöntemdir. Burada akla şu sorular gelmektedir?

- Periodizationda kriterler ne olmalıdır?
- Bir dönem farklı şekillerde sınıflanamaz mı, değerlendirilemez mi?

¹ Çeviren Funda Yazıcı

- Dönemlere verilen isimler ve isimlerin getirdiği anlamlar eğitsel açıdan durumu karıştırır mı yoksa netleştirir mi?

Bu sorulardan ilkinde cevap olarak Meyer Schapiro Avrupa Sanat Tarihinde Periodların Kriterleri (Criteria of Periodization in the History of European Art) adlı makalesi örnek gösterilebilir. Schapiro'ya göre matematiksel bölümler (yüzyıllar, milenyumlar) haricinde sanatta üç çeşit periyot isimleri olduğunu belirtmektedir. Bunlar: politik-hanedana ait (political-dynastic), kültürel (cultural) ve estetik (aesthetic). İlkinde örnek olarak Şarلمان Hanedanı (Carolingian), Tudor (Tudor) gibi. İkinci türe örnek olarak Ortaçağa ait (Mediaeval), Gotik (Gothic), Rönesans (Renaissance) gibi. Üçüncü türe örnek olarak Romanesk (Romanesque), Klasik (Classic), Barok (Baroque) gibi (Schapiro, 1970: 1). Bu bilgilere bağlı olarak aynı özelliklere sahip bölümlerin bir çatı altında toplanması, farklıların başka başlıklar altında ele alınması gerektiği fikri kriterin neler olabileceği sorusuna cevap olarak öne sürülebilir. Bu dönemlere verilecek olan isimler ise yine o dönemlerin gösterdikleri kültürel, yerel ya da estetik özellikler bağlamında sınıflanması şeklinde olabilir.

Avrupa müziği tarihinde dönemler genel olarak belirlenmiş gözükmektedir ve yukarıda bahsedilen üç türden üçüncü tür başlıkları altında sınıflanmışlardır. Ancak Avrupa müziği tarihi dönemleri ile ilgili olarak tartışılan konular hala güncelliğini korumaktadır. Hatta sınıflamaya ihtiyaç duyulmadığı, sınıflamanın tamamen rölativizm teorisinin alt başlığı olduğu ve yoruma dayanan bir olgu olduğu düşünülmektedir. O perspektiften bakıldığında gerçekten de dönemler bir yorum sonucu ortaya çıkmıştır. Tıpkı tariyografi de olduğu gibi, periyotları belirleme çalışmasında bulunanlar da o dönemde yaşamadıkları için sadece ellerindeki bilgileri tercihleri doğrultusunda ayırmaktadırlar ve tarihsel belgelerin tamamının elimize ulaşmamış olması sebebiyle gerçeklerin net bir şekilde yansıtılmamış olması ihtimal dâhilindedir. Bu durumda periodization kuramının bırakın nasıl değerlendirilmesi gerektiğini kendisi bile hala tartışılan temel problemlerinden birisidir.

Tarihin belirli periyotlara ayrılması durumunun tartışmalı bir konu olduğundan söz etmiştik. Tarihin bıçakla keser gibi bir anda belirli parçalara ayrılamayacağını, hiç bir şeyin akşamdan sabaha değişmeyeceği fikri de sınıflama durumuna karşı görüş olarak savunulmaktadır. Benim fikrimce de tarihi belirli sınırlar içerisinde ele almak o bölümü diğerlerinden bağımsız tutmak yanıltıcı olacaktır. Hepsi bir bütünün parçalarıdır. Unutulmamalıdır ki dün olmadan bugün olamaz. Alman müzikolog Carl Dahlhouse'un da belirttiği gibi "tarih sürekliliktir". 1970'lerden, özellikle 80'lerden itibaren, Leo Treitler, Richard Taruskin, Joseph Kerman, Donald Jay Grout, Gary Tomlimson, ve diğer birçok müzikologun önerilerine, girişimlerine rağmen, 2000'li yıllarda bile halen tarihin nasıl yazılması gerektiği, verilerin nasıl toplanması, nasıl organize edilmesi ve nasıl yorumlanması gerektiği konusu tartışılmaya devam ediyor. Avrupa müziği ve dünyasında durum böyleyken Türk müziği tarihi ve dönemleri konusunda da ortak bir anlayış tespit edilememiştir.

Böylelikle tıpkı Avrupa müziği tarihinin yazımında karşılaştığımız gibi Türk müziği dönem anlayışlarında da rölativizm unsurları gözükmektedir.

Türk müziği dönemleri ile ilgili çalışma yapan ve bu çalışması yayınlanan birkaç sınıflamayı inceleyelim.

Ercüment Berker

Ercüment Berker Türk Musikisinin tarih içinde seyri ve gelişme safhalarını bilimsel ve sistematik bir disiplin içinde inceleyebilmek için dönemlere ayırmak gerektiği düşüncesiyle sınıflama yapmıştır. Berker'in bu konuyla ilgili ilk yayımlanan yazısı *Meydan Larousse Ansiklopedisi* 9. cildinde yer alan "Türk Musikisi" maddesindedir. "Türk Musikisi" maddesinden sonra 1986 yılında *Erdem Dergisi'nde* benzer görüşlerine yer verdiği bir makalesi yayınlanmıştır (Berker, 1986: 147-168). Yine aynı konu ile ilgili Konya'da "Türk Musikisinin Dünü Bugünü Yarını" adıyla 12- 13 Aralık tarihlerinde gerçekleştirilmiş olan sempozyuma bir bildiri ile katılmıştır.

Ercüment Berker'e göre Türk müziğinde dönemler aşağıdaki şekildedir (Berker, 1986: 147-148):

- I. **Dönem:** Başlangıcından, Meragalı Abdülkâdir'e² (1360-1435) kadar uzanan Hazırlık veya Oluşma dönemi;
- II. **Dönem:** Meragalı Abdülkâdir'den (1360 -1435), Itri'ye³ (1640-1712) kadar uzanan klasik öncesi veya preklasik dönem; "Türk Musikisi" maddesinde yer alan yazısından farklı olarak bu dönem yedi madde altında ele alınmıştır. Bu yedi madde dikkate alındığında tarihsel bir sınıflama yaptığı görülmektedir.

Klasik öncesi veya preklasik dönemi kendi içinde yediye ayırmıştır (Berker, 1986: 152-156).

- a) Ortaçağın son 50 yılında, Türk dünyasının Türkistan ve Türkiye hakanları Timur ile Yıldırım Bayezit'i (1389-1402) karşı karşıya getiren olayların Anadolu birliğini, Bizans'ın alınmasını, yeniçağı ve Osmanlı'nın gelişmesini yarım yüzyılı aşkın bir süre geciktirdiğini ifade etmektedir.
- b) Padişahlara sırasına göre yer vermekte ve yazılı kaynaklardan bahsetmektedir. Bu kaynaklar müzik teorisi ile ilgilidir.
- c) Bu bölümü Abdülkadir Meragi'ye ayırmış ve Meragi'nin biyografisine ve eserlerine yer vermektedir.
- d) 15. yüzyılın ikinci yarısında, 1453 yılında İstanbul'un fethiyle başlayan yeniçağın musiki açısından önemli olan olayının İstanbul'un taht kenti ve aynı zamanda bir sanat merkezi

² Meragalı Abdülkadir: 14. yüzyılın ortalarında Marağa şehrinde doğdu. Besteci, sazende, nazariyatçı ve hafız. 1435 yılında vefat etti (Bardakçı, 1986, Meragalı Abdülkadir, İstanbul)

³ Itri: 1630 1640 yıllarında İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mustafa, Itri ise mahlasıdır. Hattat, divan şairi ve bestekârdır. 1711-1712-1713 yıllarından birinde vefat ettiği sanılmaktadır (Özalp, Nazmi, 1989, Türk Musikisi Tarihi/Derleme, İstanbul)

haline gelmesi olduğunu belirtmektedir. Bu dönem padişahları ve müzikoloji eserlerinden söz etmektedir.

- e) 16. yüzyılı Türk dünyasının en büyük gücüne eriştiği yüzyıl olarak adlandıran Berker, bu dönemin padişahları Yavuz ve Kanuni'ye yer vermiş, müzikoloji çalışmalarının aşama kaydetmediğini belirtmiştir.
- f) 17. yüzyıl ayrı bir dönem olarak ele alınmış Kantemiroğlu ve Ali Ufki'den söz etmiş bestekârlık ve icra alanında büyük aşamalar kaydedildiği ve değerli edvarlar yazıldığı belirtilmiştir.
- g) Klasik öncesi dönemin belli başlı bestecileri

III. Dönem: Itri'den (1640-1712) Dede Efendi'ye⁴ (1778-1846) kadar uzanan klasik dönem;

Klasik Dönemi, şairlerle ilişkilendirmiş ve kendi içinde dörde ayırmıştır (Berker, 1986: 157 – 158).

- a) Lale Devri: III. Ahmet'in saltanatının ikinci devresini bu dönemin ilk bölümü olarak ele almıştır.
- b) Sanat musikisiyle halk musikisinin ayrılmasını ikinci bölüm olarak ele almıştır.
- c) III. Selim ekolü.
- d) Klasik dönemin seçkin bestecileri

IV. Dönem: Dede Efendi'den (1778-1846) Hacı Arif Bey'e⁵ (1831-1884) kadar uzanan neoklasik dönem Neoklasik dönemin bestekârlarını

V. Dönem: Hacı Arif Bey'den (1831-1884) Hüseyin Saadettin Arel'e⁶ (1880-1955) kadar uzanan romantik dönem;

Romantik Dönemi iki bölüme ayırmıştır (Berker, 1986: 161)

- a) Batılılaşma.
- b) Romantik dönemin seçkin bestecileri olarak;

⁴ Dede Efendi: 9 Ocak 1778'de Şehzâdebaşı'nda doğdu. Mevlevilik çilesini doldurarak Dede unvanını almıştır. Bestekâr, müezzinbaşı. 1846 yılında vefat etdi (Yekta, 2000, Esatız-ı Elhân, İstanbul).

⁵ Hacı Arif Bey: 1831 yılında Eyüp'te doğdu. Serhanende, kâtip, mabeyinci. 22 Haziran 1885 yılında vefat etti. (Salgar, 2005, 50 Türk Müziği Bestekâri, İstanbul)

⁶ Hüseyin Saadettin Arel: 1880 yılında [İstanbul](http://www.istanbul.gov.tr)'da doğdu. Besteci, yazar, avukat, müzikolog, Osmanlı Devlet Şurası Başkanı, Türk Filarmoni ve Türk Hukukçuları Derneklerinin kurucusudur. 1906 tarihinde Hukuk Fakültesi'ni birincilikle bitirdi. Şehbal dergisini çıkardı (1908). Şurayı Devlet Tanzimat Dairesi Reisliği ve Adliye müsteşarlığı'nda bulundu. Uzun süre avukat olarak çalıştı. Türk Musikisine ait birçok ders kitabı yazdı. 06. 05. 1955'te İstanbul'da vefat etti (<http://tr.wikipedia.org>).

VI. Dönem: Hüseyin Saadettin Arel (1880-1955) ile başlayan ve devam eden reform dönemi.

Arel'e kadar uzanan Reform dönemini dört bölüme ayırmış, batılılaşma ve çağdaşlaşmadan bahsetmiştir (Berker, 1986: 162 – 166).

- a) Batılılaşma hareketlerini ve reformun gerekçisini ilk bölüm olarak ayırmıştır.
- b) Batılılaşma hareketlerinin getirdiği tehlikelere karşı Arel – Ezgi sisteminden ve stratejilerinden söz etmektedir. Bu akımın stratejisi “Türk Musikisi bilgisini çağdaş **metotlar** içinde topluma, özellikle aydın gençlik kesimine yaymak, bu musiki üzerindeki değerlendirme hatalarının bilimsel verilerini ortaya koymak, Türk ses sistemi içinde çağdaşlaşmayı ve çok sesliliği teşvik etmek şeklinde özetlenebilir” (Berker, 1986:)
- c) Reform döneminin seçkin musikici, yönetici ve bestecilerinden söz etmiştir.
- d) Türk müziği ses sisteminden 24 perde sisteminden bahsetmektedir.

Doç. Dr. Mustafa Cahit Atasoy

Mustafa Cahit Atasoy'un 1999 yılında Osmanlı Ansiklopedisi 10. ciltte yayınlanan “Kültür ve Medeniyet Açısından Osmanlılar Dönemindeki Türk Musikisi” başlıklı makalesinde Türk müziği tarihini altı dönem içinde ele aldığı görülmektedir. Bu dönemler aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir (Atasoy, 1999: 775-781).

- 1) **Hazırlık Dönemi:** Başlangıçtan, Merâgalı Abdülkadir'e (1360-1435) kadar
- 2) **Klasik Öncesi Dönemi:** Merâgalı Abdülkadir'den, İtri'ye (1640-1712) kadar
- 3) **Klasik Dönemi:** İtri'den, İsmail Dede'ye (1778-1846) kadar,
- 4) **Neo-klasik Dönemi:** İsmail Dede'den, Hacı Ârif Bey'e (1831-1884) kadar,
- 5) **Romantik Dönemi:** Hacı Ârif Bey'den, Hüseyin Saadettin Arel'e (1880-1955) kadar
- 6) **Reform Dönemi:** Hüseyin Saadettin Arel'den günümüze kadar.

Cinuçen Tanrıkorur

Cinuçen Tanrıkorur, 25 Kasım 1976 günü televizyonda, Lemi Atlı'yı anma dolayısı ile yaptığı konuşmada Türk müziğini şu dönemler ile sınıflandırmıştır (Öney, 1998).

1) **Önklasik Dönem:** Safiyüddin Abdül Mümin Urmevi⁷'den Hafız Post⁸'a kadar (13. yüzyıl ortalarından başlar).

2) **Klasik Dönem:** Buhurizâde Mustafa Itri Efendi' den Hacı Sadullah Ağa⁹ ya kadar (17. yüzyıl ortası)

3) **Neoklasik Dönem:** III. Selim'den¹⁰ Enderuni Ali Bey¹¹' kadar (18. yüzyıl ortası – 19. yüzyıl başı)

4) **Romantik Dönem:** Hacı Arif Bey'den Abdülkadir Töre 'ye¹² kadar (19. yüzyıl ortası – 20. yüzyıl başı)

5) **Çağdaş Dönem:** Hüseyin Saadettin Arel ile başlamış günümüzde hala devam ediyor. (20. yüzyıl başı)

Cinuçen Tanrıkorur “Osmanlı Dönemi Türk Musikisi” adlı kitabında “Türk müziğinin tarihi” başlıklı bölümde Türk müziğini yukarıda görülen şekilde değil, üç evreye ayırarak ele almıştır (Tanrıkorur, 2003: 33). Bu konuda yapmış olduğu son sınıflama aşağıdaki şekildedir.

- İslam'dan önce Türk Musikisi ve İslam'dan sonra Türk Musikisi

- Osmanlı öncesi ve Osmanlı dönemi

1) Gelişmesi

2) Yayılma ve tesirleri

a) Türk Musikinin, Hristiyan kültür dairesi ülkelerine yönelik tesirler

b) İslami kültür dairesinde Osmanlı musikisi tesirleri

3) Bozulma ve çöküş

Yukarıdaki üç kişinin dönem anlayışları farklı perspektiflerden incelenebilir. İlk olarak Berker'in sınıflamasında sözünü ettiği batılılaşma hareketlerinin getirdiği tehlikelere karşı Arel – Ezgi sistemi ve bu akımın stratejisi ibaresi dikkat çekmektedir. Bu akımın stratejisi “Türk Musikisi bilgisini çağdaş **metotlar** içinde topluma, özellikle aydın gençlik kesimine

⁷ Safiyüddin Abdül Mümin Urmevi: 1224 yılında doğdu. Musikişinas, udi, müstensih (kitapları el yazısı ile çoğaltan kişi), yazar.1294'te vefat etti (Ak, 2003)

⁸ Hafız Post: 1620- 1630'larda Üsküdar'da dünyaya gelmiştir. Genç yaşlarında hafız olduğu ve hacca gittiği bilinmektedir. Hattattır ve kendi adıyla anılan bir güfte mecmuası vardır. 1694 yılında vefat etti (Salgar, 2005)

⁹ Hacı Saadullah Ağa: 1730 yılında Fatih'te doğdu. III. Selim ekolünün ve öncesinin en önemli bestekârlarındandır.1801 tarihinde vefat etti (Salgar, 2005).

¹⁰ III. Selim: 24 Ocak 1761'de Topkapı Sarayı'nda doğdu. 1789 yılında Osmanlı tahtına oturdu. Müzik ve şiire gösterdiği derin ilgiden dolayı ayrı bir yere sahiptir. Pek çok makam terkip etmiş, Türk müziğine pek çok yenilik getirmiştir. 28 Temmuz 1808'de vefat etti (Özalp, 1989)

¹¹ Enderuni Ali Bey: 1831'de Kadıköy'de doğdu. Ses icracısı ve bestekârdır. 1899 yılında vefat etti (Ak, 2003)

¹² Abdülkadir Töre: 1873 yılında doğdu. Bestekâr, müzikolog ve nazariyatçıdır. 1946 yılında vefat etti. (www.herkesmuzisyen.com)

yaymak, bu musiki üzerindeki değerlendirme hatalarının bilimsel verilerini ortaya koymak, Türk ses sistemi içinde çağdaşlaşmayı ve çok sesliliği teşvik etmek”. Burada anlatılmak istenen durum şu şekilde yorumlanabilir. Şöyle ki bu durum doğrudan modernizmin getirdiği metot ihtiyacı sonucu müzikologların bu konuda çalışmaya teşvik edilmesinin bir ürünü olarak düşünülebilir.

İkinci olarak üç dönem anlayışında da ortak noktalar çok açıktır. Dönemlere verdikleri isimler ve dönemleri birbirinden ayıran kriterler aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu benzerlik hatta aynı silsilenin devamı şu şekilde yorumlanabilir. Bilindiği gibi modernizmin uzantısı olarak kültürel yaşam ulusal kimlik yaratmanın gözde alanı olmuştur. Ulus oluşturmanın önemli bir manivelası, bir örneklemeyi ya da standartlaşmayı amaçlayan kültür politikasıydı kuşkusuz. Berker, Atasoy ve Tanrıkorur’un aynı dönemlendirmeleri ve ekolü devam ettirme çabaları sözünü ettiğimiz ulus kültürü oluşturma hareketindeki standartlaşma ile birebir örtüşmektedir.

Üçüncü olarak bu üç dönem anlayışında göze çarpan ortak noktalardan bir tanesi öncede vurgulandığı gibi dönemlere verdikleri isimlerdir. Bu isimlerin Avrupa müziğinden öykünerek Türk müziğine uyarlanmaya çalışıldığı açık bir gerçektir. Bu durum da yine modernizmin özelliklerinden olan taklit unsurunu vurgulamaktadır.

Özetle, çağdaş metotlar içinde Türk musikisi bilgisini sunmak olarak düşünebileceğimiz bu sınıflamalar, Berker’in ifadesi ile Türk Musikisinin tarih içinde seyri ve gelişme safhalarını bilimsel ve sistematik bir disiplin içinde inceleyebilmek için dönemlere ayırmak gerektiği düşüncesiyle sınıflama yapmışlardır. Bu eğilimi bir başka açıdan ise bir önceki nedene paralel olarak eğitime katkıda bulunmak için yani pragmatik amaçlı yaptıklarını düşünebiliriz. Bu sınıflamalarda kullanılan metot ise karşımıza modernizmin özelliklerinden biri olan taklit olarak çıkmıştır. Bir sonraki adımda bu dönemlerin standartlaştırılması eğilimi ise modernizmin getirdiği ulus yaratma ve kültür ulusu politikalarının bir ürünü olarak kabul edilebilir.

Periyodların belirlenmesi konusunda sorduğumuz sorulardan ikincisi olan “bir dönem farklı açılardan değerlendirilemez mi?, sınıflanaz mı? sorusuna cevap verilmeye çalışılacaktır. Dönem anlayışında rölativizm olarak ele alınabilecek bu soruya cevaben örnek olarak yine Türk müziği dönemlerini çalışmış bir diğer kişinin sınıflamasına yer verilecektir.

Onur Akdoğu

“Türk Müziği Tarihinde Dönemler” başlıklı makalesinde Onur Akdoğu öncelikle müzik türlerini uluslararası müzik ve ulusal müzik olmak üzere iki türe ayırır ve bu durumda Türk müziği ulusal bir türdür ve her ulusal müzikte olduğu gibi perdeler, sesler, diziler, ölçüler, düzümler, çalgılar ve makam anlayışları yanında kültürel farklılıklar içerir. Bu fikirden hareketle Türk müzik tarihinin uluslar arası müzikten farklı olması gerektiğini düşünmektedir ve genelde Türk Müzik tarihini; geçmişten günümüze Türklerin uğraştığı tüm müzik türleri içerisinde Türk müziğini, Türk uygarlık tarihinin ilgili bilim dalı olarak görerek Türk müzik tarihini dönemlendirmeye çalışır. Dolayısıyla Türk müziğini ilgilendiren tüm türlerin ve bu türlerle ilgili besteciden kurumlara kadar tüm olguların ele alındığı bir tarihi kastetmektedir.

Makalesinde daha önce yer verdiğimiz Berker, Atasoy ve Tanrıkorur'un sınıflamalarını eleştiren Akdoğu, başka bir kültürün ürünü olan sanat akımlarının bizi ifade edemeyeceği görüşündedir. (Bkz. Akdoğu, 1988: 2.2).

Onur Akdoğu Türk müziği dönemlerini şu şekilde ayırmıştır (Akdoğu, 1998).

1. Oluşum Dönemi: Bu dönem, insanın dünya üzerinde ilk ortaya çıkışından, Türklerin İstanbul'u aldığı 1453 yılına kadar geçen zaman dilimini kapsar.

a) Birinci Evre: İnsanın ilk ortaya çıkışından Türklerin oluşturduğu ilk devlet olan Hun Devlet'inin kurulduğu M.Ö. 3. yüzyıla kadar geçen zaman dilimini içerir. Bu evre, aynı zamanda tüm ulusların ortak evresi olma özelliğini göstermektedir.

b) İkinci Evre: Hun Devleti'nin kurulduğu M.Ö. 3. yüzyıldan Türklerin büyük bölümünün İslamiyet'i kabul ettikleri 10. yüzyıla kadar geçen zaman dilimini kapsar.

c) Üçüncü Evre: İslamiyet'in Türkler tarafından kabul edildiği 10. yüzyıldan Osmanlı Devleti'nin kurulduğu 1299 yılına kadar geçen zaman dilimini içerir.

d) Dördüncü Evre: Osmanlı Devleti'nin kurulduğu 1299 yılından, İstanbul'un Türkler tarafından alındığı 1453 yılına kadar geçen zaman dilimini içerir.

2. Gelişim Dönemi: 1453 yılından Lale Devrinin bitimi olan 1730 yılına kadar geçen zamanı kapsar.

3. Doruk Dönemi: 1730 yılından, mehterhanenin kaldırılarak, yerine, batılı anlamda boru takımının kurulduğu 1826 yılına kadar geçen zaman dilimini içerir.

4. Değişim Dönemi: 1826 yılından Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılına kadar geçen zaman dilimini kapsar.

5. Atılım Dönemi: 1923 yılından, Hüseyin Sadedin Arel'in İstanbul Belediye Konservatuvarına atandığı 1943 yılına kadar geçen zaman dilimini içerir.

6. Yeni Dönem: 1943 yılından günümüze kadar geçen zaman dilimini kapsar. Akdoğu, sınıflaması içinde yer alan altıncı dönem için şöyle bir dipnot yazmıştır. "Kuşkusuz ki, bu dönem de ileride doğal olarak evrelere ayrılacaktır. Sözgelimi; 1960'lı yıllarda başladığını kabul edebileceğimiz arabesk evre, 1990'lı yıllarda başladığını kabul edebileceğimiz pop evre gibi" (Akdoğu,1998: 2:2).

Onur Akdoğu'nun dönem anlayışı diğer üç sınıflamadan farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Modernizmin uzantısı olarak Avrupa müziğinin dönemlerinden öykünülerek yapılan sınıflamadan çok uzak olan bu sınıflamada dönemleri ayıran kriter Türklerin tarihinde yaşadıkları önemli olaylardır. Akdoğu sınıflamasını bildirdiği makalede Berker, Atasoy ve Tanrıkorur'u yaptıkları sınıflama ve sınıflamalara verdikleri isimler dolayısı ile ciddi bir şekilde eleştirmektedir. Akdoğu'ya göre bir milletin kültürü başka bir milletin kültürünü ifade

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,

Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü

Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

eden terminoloji ile anlatılamaz, anlatılmamalıdır. Bu konudaki görecelilik yazının başında sorduğumuz sorulardan ikincisine yani aynı zaman diliminin farklı değerlendirilebilme durumuna cevap olarak düşünülebilir.

Türk müziği tarihinde dönemlerin belirlenmesi konusunda yapılan birçok çalışmanın sonuçları gözlemlendiğinde bu bağlamda karara varılamamış olduğu gerçeği bir problem olarak karşımızda durmaktadır.

Özetle Periodization çalışmalarında tartışılan dönemleri belirleyen kriterlerin ne olması gerektiği gibi kavramsal problemlerinin Türk müziği tarihi dönemleri çalışmalarında da bir keşmekeş hal aldığı yukarıda ele alınan sınıflamalardan belli olabileceği gibi bu konuda yapılmış daha detaylı bir çalışmanın sonucu ortaya konulan aşağıdaki tabloda açıkça gözlemlenebilmektedir. Son olarak periodization ile ilgili yazının başında sorduğumuz son soru “eğitsel amaçlı yapılan bu sınıflamalar tarihi daha anlaşılır bir halemi sokuyor, yoksa kafa mı karıştırıyor” un cevabı aşağıdaki tabloda görüleceği gibi çok karışıktır

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi
Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü
Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Tablo 1. Türk müziği dönem anlayışı

Ercüment Berker	Mustafa Cahit Atasoy	Cinuçen Tanrıkorur	Yılmaz Öztuna	Nazmi Özalp	Onur Akdoğu	Çetin Körükçü	Ahmet Emre Çelik
Başlangıcından, Meragalı Abdülkâdir'e (1360-1435) kadar uzanan Hazırlık veya Oluşma dönemi	Başlangıcından, Meragalı Abdülkâdir'e (1360-1435) kadar uzanan Hazırlık dönemi	Gelişmesi	13. Asırdan Önce Türk Musiki	-	İnsanın dünya üzerinde ilk ortaya çıkışından, Türklerin İstanbul'u aldığı 1453 yılına kadar Oluşum dönemi 1.Evre: İnsanın ilk ortaya çıkışından Türklerin oluşturduğu ilk devlet olan Hun Devlet'inin kurulduğu M.Ö. 3. yüzyıla, 2.Evre: Hun Devleti'nin kurulduğu M.Ö. 3. yüzyıldan Türklerin büyük bölümünün İslamiyet'i kabul ettikleri 10. yüzyıla, 3.Evre: İslamiyet'in Türkler tarafından kabul edildiği 10. yüzyıldan Osmanlı Devleti'nin kurulduğu 1299 yılına,	İslamiyet'ten önceki Türk Müziği İslamiyet'ten sonraki Türk müziği	Oluşum evresi
Hazırlık veya oluşma dönemi devam ediyor	Hazırlık dönemi devam ediyor.	Yayımla ve tesirleri	13. Asırda Türk Musikisi	-	4.Evre: Osmanlı Devleti'nin kurulduğu 1299 yılından, İstanbul'un Türkler tarafından alındığı 1453 yılına kadar geçen zaman dilimini içerir.	İslamiyet'ten sonraki Türk müziği devam ediyor	Gelenekselleşme evresi
Meragalı Abdülkâdir'den (1360 -1435), İtri'ye (1640-1712) kadar uzanan Klasik öncesi veya	Meragalı Abdülkâdir'den (1360 -1435), İtri'ye (1640-1712) kadar uzanan Klasik öncesi dönem	Bozulma ve çöküş	14. Asırda Türk Musikisi	-	4. evre devam ediyor	İslamiyet'ten sonraki Türk müziği devam ediyor	Batılılaşma evresi

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi
Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü
Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Preklasik dönem							
Klasik öncesi veya preklasik dönem devam ediyor.	Klasik öncesi dönem devam ediyor.		15. Asrın İlk Yarısında Türk Musikisi	-	4. evre devam ediyor	İslamiyet'ten sonraki Türk müziği devam ediyor	Endüstri evresi
Klasik öncesi veya preklasik dönem devam ediyor	Klasik öncesi dönem devam ediyor.		15. Asrın İkinci Yarısında Türk Musikisi	-	1453 yılından Lale Devrinin bitimi olan 1730 yılına kadar geçen Gelişim Dönemi	İslamiyet'ten sonraki Türk müziği devam ediyor	
Klasik öncesi veya preklasik dönem devam ediyor.	Klasik öncesi dönem devam ediyor.		16. Asırda Türk Musikisi	16. Yüzyılda Türk Musikisi-	Gelişim dönemi devam ediyor	İslamiyet'ten sonraki Türk müziği devam ediyor	
İtri'den (1640-1712) Dede Efendi'ye (1778-1846) kadar uzanan klasik dönem	İtri'den (1640-1712) Dede Efendi'ye (1778-1846) kadar uzanan Klasik dönem		17. Asırda Türk Musikisi	17. Yüzyılda Türk Musikisi	Gelişim dönemi devam ediyor	İslamiyet'ten sonraki Türk müziği devam ediyor	
Dede Efendi'den (1778-1846) Hacı Arif Bey'e (1831-1884) kadar uzanan Neoklasik dönem	Dede Efendi'den (1778-1846) Hacı Arif Bey'e (1831-1884) kadar uzanan Neoklasik dönem		18. Asırda Türk Musikisi	18. Yüzyılda Türk Musikisi	1730 yılından, mehterhânenin kaldırılarak, yerine, batılı anlamda boru takımının kurulduğu 1826 yılına kadar geçen Doruk dönemi	İslamiyet'ten sonraki Türk müziği devam ediyor	
Hacı Arif Bey'den (1831-1884) Hüseyin Saadetin Arel'e (1880-1955) kadar uzanan romantik dönem	Hacı Arif Bey'den (1831-1884) Hüseyin Saadetin Arel'e (1880-1955) kadar uzanan romantik dönem		19. Asırda Türk Musikisi	19. Yüzyılda Türk Musikisi	1826 yılından Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılına kadar geçen Değişim dönemi	İslamiyet'ten sonraki Türk müziği devam ediyor	
Hüseyin Saadetin Arel (1880-1955) ile başlayan ve	Hüseyin Saadetin Arel (1880-1955) ile başlayan ve		20. Asırda Türk Musikisi	20. Yüzyılda Türk Musikisi	Atılım Dönemi: 1923 yılından, Hüseyin Saadetin Arel'in İstanbul Belediye	Cumhuriyetle başlayan Türk müziği	

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi
Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü
Calal-Abad – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

devam eden reform dönemi	devam eden reform dönemi.				Konservatuarına atandığı 1943 yılına kadar geçen zaman dilini içerir. Yeni Dönem: 1943 yılından günümüze kadar geçen zaman dilimini kapsar.		
--------------------------	---------------------------	--	--	--	---	--	--

(Karadeniz, 2007: 59).

Kaynaklar

Akdoğan, O. 1987, *Lise Türk Müziği*, İzmir.

Akdoğan, O. 1998, *İzmir'den Anadolu'ya*, Türk Müziği Tarihi'nde Dönemler, İzmir.

Ak, A. Ş. 2003, *Türk Musikisi Tarihi*, Ankara.

Atasoy, M. C. 1999, *Osmanlı Ansiklopedisi C. 10*, “Kültür ve Medeniyet Açısından Osmanlılar Dönemindeki Türk Musikisi”, Ankara.

Bardakçı, M. 1986, *Maragalı Abdülkadir*, İstanbul.

Berker, E. 1986, *Erdem Dergisi*, “Türk Musikisinde Dönemler”, Ankara.

Meydan Larousse, 1973, 9. Cilt, İstanbul.

Haydon, G. 1941, *Introduction to Musicology*, California.

Karadeniz, Ş. 2007, “Türk Müziğinde Dönem Anlayışı” İTÜ SBE Yüksek Lisans Tez,
İstanbul

Öney, A. F. İTÜ TMDK Müzik Tarihi ders notları.

Özalp, N. 1989, *Türk Musikisi Tarihi/Derleme*, İstanbul.

Öztuna, Y. 1987, *Türk Musikisi Teknik ve Tarih*, İstanbul.

Salgar, M. F. 2005, *50 Türk Müziği Bestekârı*, İstanbul.

Tanrıkorur, C. , 2003, *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*, İstanbul.

Uçan, A. F. 2000, *Geçmişten Günümüze Günümüzden Geleceğe Türk Müzik Kültürü*,
Ankara.

Yekta, R. 2000, *Esatız-i Elhan*, İstanbul.

Elektronik Kaynaklar

www.biyografi.net

www.herkesmuzisyen.com

www.onurakdogu.com

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 64 Kasım – Aralık 2017
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X Calal-Abad Uluslararası Üniversitesi,
Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü
Calal-Abad – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

<http://tr.wikipedia.org>

www.sazvesoz.com

http://www.semazen.net/sp.php?id=215&page_id=1&menu_id=id17